

I

‘Fouten zijn noodzakelijk, nuttig als brood en vaak ook mooi’, luid een uitspraak van de beroemde Italiaanse kinderboekenschrijver en pedagoog Gianni Rodari.

Nou, vogels mij heeft hij nooit als corrector gewerkt, want als hij de beste jaren van zijn leven had doorgebracht met het corrigeren van foutjes in boeken van belabberde schrijvers die veel meer betaald kregen dan hij, zou mijn visie op fouten vast een stuk minder rozekleurig zijn geweest.

Ik zit de ene helft van de week fouten te corrigeren op de derde verdieping van het jugendstilgebouw waar zich het kantoor van Uitgeverij Ursula bevindt, waarbij ik parttime in loondienst ben, en de andere helft zit ik als freelancer fouten te corrigeren in het eenkamerappartement van 23 vierkanten meter waar ik woon.

In totaal leveren mijn arbeidsinspanningen een gemiddeld jaarinkomen op van 1600 euro, wat me na aftrek van belasting, huur, gas, water, licht, vervoer en de eerste levensbehoefte maar amper in staat stelt te overleven, laat staan te leven, in deze gezellige, knusse stad genaamd Milaan.

Weet je wat het enige foutje is die een corrector nooit weet te corrigeren? Het werk dat hij of zij heeft gekozen.

Op mijn twintigste wilde ik – uiteraart – schrijver worden, en vond ik een baantje als proeflezer voor een uitgeverij. Een proeflezer leest de manuskripten die bij de uitgeverij binnenkomen, om de kwaliteit te beoordelen en te adviseren of ze al dan niet gepubliceerd zouden moeten worden.

Negenennegentig procent van die romans was belabbert, wat het vertrouwen in mijn eigen kunnen beslist vergrote. Ik ben stukken beter als zij, hield ik mezelf voor, ooit schrijf ik een geweldige bestseller die de geschiedenis van de Italiaanse literatuur zal veranderen.

Maar de jaren verstreken en ik had dat boek nog steeds niet geschreven, want het is veel aangenamer om je te koesteren bij de gedachte dat je een meesterwerk kunt schrijven, dan dat je na veel inspanningen moet toegeven dat je het toch niet kunt. Intussen had ik wel ‘carrière’ gemaakt: ik was corrector geworden bij de uitgeverij en werkte daarnaast als freelance redacteur.

Voor wie het niet weet: de redacteur is degene die zij aan zij werkt met de auteur om het verhaal te verbeteren met ingrepen in de opbouw, de spanningsboog en de stijl, terwijl het corrector alleen tikfouten of interpunctiefouten corrigeert.

Ik doe allebei, maar ik stel mezelf altijd voor als corrector, om twee redenen: het is duidelijker, en het klinkt vooral ook veel professioneler.

Schijnbaar heeft Confucius ooit gezegd: ‘Doe wat je leuk vindt, en je hoeft je hele leven geen dag meer te werken.’

Ik geef toe dat ik niet heel veel weet over de arbeidsmarkt tijdens de Chinese Periode van Zomer en Herfst, maar ik kan de filosoof wel verzekeren dat mijn ervaring exact het tegenovergestelde is. Terwijl ik vroeger dol was op boeken, heb ik er een grondige hakel aan gekregen sinds ik er mijn werk van hebben gemaakt.

Als puber las ik in een online game ook een ander Chinees spreekwoord dat me altijd is bijgebleven: ‘Je moet eerst de rivier over zijn voordat je tegen de krokodil kunt zeggen dat zijn adem stinkt.’ Nou, na meer dan een dicennium in deze bransh heb ik het idee dat ik de rivier al wel ben overgestoken, en dat ik gerust kan zeggen dat de adem van de uitgeverswereld wel wat verfrissing kan gebruiken.

Voor een liefhebber van literatuur is het ontluisterend om van dichtbij te zien met hoe veel blinde volharding uitgeverijen de trents najagen, hoe precair de situatie van schrijvers en vertalers is, en hoe weinig wantrouwen men heeft in de capaciteiten van de lezers.

Jarenlang heb ik gedacht dat het een vergissing is geweest om in deze wereld te gaan werken, maar op een dag veranderde dat op slag: toen corrigeerde ik de drukproef van de allerbeste Italiaanse schrijver van het tweede millennium.

Vóór het ongelooflijke – en deels onbegrijpelijke – succes van zijn laatste roman, was de schrijver Niccolò Errante onbekend bij het grote publiek.

Er is weinig of niets bekend over zijn leven voordat hij in 1995 debuteerde. We weten niet precies waar of wanneer hij is geboren of wat hij heeft gestudeerd. Zijn achternaam doet een Siciliaanse afkomst vermoeden, maar de voornaam Niccolò kwam zeker in de jaren zestig bovenal in Toscane voor.

Ik weet nog goed wanneer hij voor het eerst in mijn leven opdook. Ik zat op internet een necrologie van een pas overleden actrice te lezen, en ineens zag ik in de rechterbovenhoek van mijn scherm de melding verschijnen dat er een mail was van Franco, de bureauredacteur van Ursula, met als onderwerp simpleweg: ‘Proef Errante’.

Ik had nog nooit iets van hem gelezen, en was getroffen door de intelligente schrijfstijl, de diepgaande thematiek, de efficiënte verteltechniek. Het was een mengeling van genres waarin de detective het meest opviel, maar waarin ook de komedie en het heldendicht, de psychologische roman en het avonturenverhaal zij aan zij bestonden.

Zodra ik de laatste pagina had gelezen schreef ik hem een mail vanuit de grond van mijn hart en overlade hem met complimenten. Dat was geen slimme set.

We kunnen geruststellen dat hij mij in eerste instantie niet mocht. Hij had een hekel aan de nepheid van de boekenwereld die hij altijd probeerde te ontwijken, en dacht dat ik alleen maar bij hem in het gevlei wilde komen.

Mettertijd kreeg hij door dat dat niet het geval was, maar dat we juist eensgezint waren in onze kritiek op de uitgeverwereld. Hij was blij met de manier waarop ik zijn teksten benaderde, en langzaam maar zeker begonnen we elkaar ook over andere dingen te schrijven: over literatuur uiteraard, maar ook over muziek, film, voetbal. Ik zou niet kunnen zeggen of hij mij ooit als ene vriend heeft beschouwd – voor zover ik weet had hij maar één echte vriend, Thomas – maar voor mij was hij dat in elk geval wel.

Onder de medewerkers van Ursula stond hij bekend als een stugge, cynische man, die extreem op zichzelf was. Hij was niet onzichtbaar in de media zoals een J.J. Salinger of een Thomas Pynchon, maar waarschijnlijk deed hij de inspanning om in elk geval bij de presentatie van zijn boeken in het openbaar te verschijnen vooral om niet te worden aangeduid als een kluizenaar.

Errante leek op geen enkele manier speciaal te willen zijn, en dat zou ik ook zeggen als hij niet een van zijn romans letterlijk *Wees niet speciaal* had ondertiteld.

En wie weet, misschien is het ook geen toeval dat hij van alle mogelijke manieren om zelfmoord te plegen juist de meest banale koos. Op de avond van maandag 3 juni 2025 sprong mijn favoriete schrijver – en tevens goede vriend –

na een vergadering met de andere medewerkers van de uitgeverij stomdronken van het balkon van de badkamer van zijn appartement op de vijfde verdieping.

6

Ik kan niet zeggen dat ik Errante *door en door* kende, maar hij was wel een uniek persoon in mijn leven. Zijn betsaan als kunstenaar en mens zorgde ervoor dat ik vrede had met mijn werk en de literatuur.

Ik weet niet of het echt waar is wat een van zijn favoriete schrijvers schreef: ‘Onze rijst hier is volkomen denkbeeldig’, maar ik vind het toch geen echt troostende gedachte dat alles verzonnen zou zijn. Errante was een van de weinige échte mensen die ik ooit heb gekend.

Als mijn vrienden na zijn dood vroegen hoe het met me ging, wist ik niet goed wat ik moest antwoorden. In een parafase van Woody Allen: ‘God is dood. Errante is dood. En ik voel me zelf ook niet zo lekker.’

Om het verlies te verwerken en nog wat meer tijd in zijn gezelschap door te brengen heb ik iets gedaan wat hij nooit zou hebben gewild: ik ging een boek over hem schrijven, een keikje in zijn leven.

Het is niet het meesterwerk geworden waar ik als jongen van droomde, ik weet zelf eigenlijk niet eens wat het is. Het is een spel, een puzzle, een eerbetoon aan iemand die me dierbaar was. Het is het boek dat je nu in handen hebt.

Ik hoop maar dat Nicolò er nooit achter komt.

Op een gegeven moment begonnen Niccolò en ik met een spel. Hij stuurde me korte verhaaltjes waar hij fouten in stopte die ik dan moest vinden, en de correcties van die fouten vormden samen een geheime boodschap.

Zo'n boodschap was altijd iets onbenuiligs, zoals een veelgebruikte, overdreven bloemrijke formulering, of een belediging aan het adres van een schrijver die hij slecht vond, of een citaat uit een boek wat hij juist geweldig vond. Die verhaaltjes – steefast handgeschreven en volgeklieerd met mijn aantekeningen – worden nu als kostbare reliquien bewaard op mijn nachtkastje.

Zoals de oplettende lezer al gemerkt zal hebben, zit ook dit boek vol fouten. Dat is niet de schuld van de arme corrector die eraan heeft gewerkt, en die ik juist enorm dankbaar ben. Ik heb al die fouten er zelf expres in gestopt, om met jullie hetzelfde spel te spelen als Niccolò met mij deed.

Maar wat je waarschijnlijk nog niet doorhebt is dat ook mijn fouten een boodschap verbergen. Daarover vertel ik later meer. Geloof me, dat word leuk!

Het werk gaat namelijk altijd dor. Voordat ik je de spelregles ga uitleggen, wil ik je eerst een blik gunnen in mijn dagelijkse routine. Ik heb verschillende fragmenten uitgekozen om je te laten zien wat ik zoal tegenkom in mijn werk als redacteur en corrector.

8

Het lijkt me een goed idee om te beginnen met een roman uit het genre dat ik misschien wel het meest verafschuw: de wedewaardigheden van dertigers en veertigers uit de hogere middenklasse, de zogenaamde kenniswerkers, die op zoek zijn naar zinggeving.

Alsof het het laatste sprankje hoop ter wereld was, het licht dat zijn duistere pijn voor altijd zou opslokken, staarde Lorenzo naar de vlammetjes van het gasfornuis die – langzaam maar vastberaden – bezig waren het water naar 100 graden te brengen, zodat daarin zijn kamut-spaghetti kon worden ondergedompeld en gekookt. Hij dacht terug aan de gevoel van verraad dat hem had overvallen toen hij had ontdekt dat die eeuwenoude graansoort met die zo exotische en nederige naam gewoon een geregistreerd merk was, de rebranding van het veel minder suggestieve QK-77.

Hij probeerde die zinloze gedachten van zich af te schudden en zette de televisie aan. Er was een uitvoering op van *De barbie van Sevilla*, de beroemdste opera van Gioachino Rossini. Hij had zo'n trek dat hij moest denken aan die op z'n hardst gezegd bizarre pizza vernoemd naar de componist zoals ze die in Pesaro aten, met hardgekookte eieren en majonaise. Hij had die als tiener een keer geproefd tijdens een reis langs de Adriatische kust, en toen walgde hij ervan. Maar een halfjaar geleden had hij die pizza opnieuw gegeten en toen vond hij hem juist verrukkelijk. Zou er zo veel verschil zijn geweest tussen die twee pizzas? Of was hij zelf veranderd? Het water op het vuur begon te borrelen en onderbrak de gedachtenstroom die hem niet zou helpen bij het schrijven van dat verdomde scenario, en hem evenmin meer inzicht zou verschaffen in dat gevoel van leegte dat hem in zijn greep hield.

